

Bachelorscriptie: Sportvoorzieningen in Muntendam

De betekenis van een sportvoorziening voor een krimpddorp

Bachelorscriptie Sociale Geografie & Planologie

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Begeleider: Gijs van Campenhout

Auteur: Bas Alferink

Studentnummer: s2226294

Aantal woorden: 6.512

Samenvatting

In krimpkeren worden sportverenigingen in hun voortbestaan bedreigd. De bevolkingskrimp en vergrijzing heeft vooral gevolgen voor deze rurale gebieden. De invloed van krimp is hier sneller zichtbaar in de samenleving. Veelal jongeren vertrekken, waardoor de vergrijzing nog harder om zich heen grijpt. Dit heeft consequenties voor de voorzieningen in deze krimpgebieden. Deze zullen in de loop der tijd verdwijnen door een steeds minder wordende vraag. Dit geldt ook voor de sportvoorzieningen, als gevolg van de demografische verandering.

Door te onderzoeken hoe groot het belang van de sportvoorziening voor de dorpsgemeenschap is, en welke initiatieven er door de dorpsgemeenschap worden genomen om deze te behouden voor het dorp, wordt getracht antwoord te geven op de volgende hoofdvraag:

Wat is de betekenis van een sportvoorziening in een krimpdorp voor de dorpsgemeenschap en hoe wordt er omgegaan met de eventuele sluiting van deze voorziening?

In Muntendam wil de gemeente Menterwolde vanwege bezuinigingen één van de twee sportvoorzieningen sluiten. Onder de inwoners van Muntendam en de gebruikers van de sportvoorzieningen de Ruitershorn en de Menterne zijn 99 enquêtes afgenomen, om zodoende inzicht te krijgen in welke mate deze sportvoorzieningen in Muntendam van belang zijn voor de dorpsgemeenschap.

Gebleken is dat de sportvoorzieningen van grote invloed zijn op de betrokkenheid en leefbaarheid van de respondenten in het dorp. De sportvoorzieningen fungeren niet alleen als plaats om te sporten, maar ook als ontmoetingsplek. De binding met de sportvoorzieningen is aanzienlijk. Daarnaast is de sportvoorziening een centrale plek in de dorpsgemeenschap. Mede daardoor worden er ook verschillende initiatieven ondernomen om de voorzieningen te behouden. Tevens blijkt dat hoe hoger de betrokkenheid, hoe hoger de mate van initiatieven zijn die worden ondernomen.

Volgens de respondenten zijn de sportvoorzieningen echter van wezenlijk verschil, en vullen deze elkaar aan. Sluiting van één van de twee sportvoorzieningen heeft vergaande consequenties voor enkele sportclubs, waaronder mogelijk opheffing. De gemeente Menterwolde zal onderbouwde argumenten moeten overleggen welke sportvoorziening eventueel opgeheven moet worden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inhoudsopgave	3
1 Inleiding	4
1.1 Krimp in rurale gebieden	4
1.2 Sportvoorzieningen in krimpgebieden	4
1.3 Opbouw van de thesis	5
2 Theoretisch kader	6
2.1.1 Place Attachment	6
2.1.2 Place Attachment in krimpgebieden	7
2.2 Veerkracht onder dorpsbewoners	7
2.3 Conceptueel model	8
3 Methodologie	9
3.1 Case	9
3.2 Enquête	10
3.3 Ethiek	11
4 Resultaten	12
4.1 Leden en verenigingen	12
4.2 De Menterne	14
4.2.1 Fysiek	14
4.2.2 Sociaal	15
4.3 De Ruitershorn	16
4.3.1 Fysiek	16
4.3.2 Sociaal	17
4.4 Initiatieven	19
5 Conclusies	24
6 Aanbeveling	25
7 Literatuurlijst	26
8 Bijlage	28
8.1 Enquête	28

1. Inleiding

1.1 Krimp in rurale gebieden

Verscheidene delen van Nederland hebben te maken met bevolgingskrimp. Regio's als de Achterhoek, Zuid-Limburg en de drie noordelijke provincies (Friesland, Groningen en Drenthe) ervaren dit. In de provincie Groningen is krimp in drie gebieden merkbaar. Het gaat hierbij om Oost-Groningen, gemeente de Marne, en de DEAL Gemeenten (Delfzijl, Eemsmond, Appingedam en Loppersum). Het zijn vooral de gezinnen en hoog opgeleide jongeren die wegtrekken, met als gevolg dat het gebied vergrijsd (Provincie Groningen, 2010).

Het vertrek van mensen uit deze gemeenten heeft invloed op allerlei aspecten binnen de dorpsamenleving. Zo zullen voorzieningen in krimpgebieden gaan verdwijnen. Dit geldt ook voor de sportvoorziening. Onder deze sportvoorziening valt het gehele fysieke (gebouw) en sociale aspect (de verenigingen). Dit is dus niet hetzelfde als een sportvereniging. De invloed van krimp op deze sportvoorzieningen kan desastreus zijn. Ledenaantallen dalen door bevolgingskrimp, vergrijzing en ontgroening, waardoor clubs soms genoodzaakt zijn om te fuseren (Hoekman et al, 2015), ter voorkoming van een opheffing. De gemeente is ook regelmatig betrokken bij deze kwestie, bijvoorbeeld als financierder of eigenaar van deze voorziening. Zo is het aantal gemeenten met financiële problemen de laatste tijd flink gestegen (BNR, 2013). Gemeenten moeten bezuinigen, en de sport kan daarvan de dupe worden. Ook het Groningse dorp Muntendam ondervindt dat. De gemeente heeft daar het plan om één van beide voorzieningen te sluiten. Verdwijning van een sportvoorziening kan invloed hebben op de binding van de gebruiker hiervan met de dorpsgemeenschap.

De sportvoorziening is één van de belangrijkste ontmoetingsplekken in een dorp. Volgens Hoekman et al. (2015) is de sportvoorziening juist in krimpkeren van evident belang voor de maatschappelijke waarde in het dorp. Maar wat is de betekenis van deze plek voor de dorpsamenleving? Wat brengt een mogelijke sluiting van een sportvoorziening teweeg in de dorpsamenleving?

1.2 Sportvoorzieningen in krimpgebieden

Het voortbestaan van sportvoorzieningen is afhankelijk van het aantal leden van clubs en de inzet van vrijwilligers. Door de afname van het aantal leden door verscheidene oorzaken, waaronder bevolgingsdaling, is vooral in krimpkeren de verwachting dat verenigingen in hun voortbestaan worden bedreigd (Hoekman et al., 2015). Dit is op bepaalde plekken in het land al gaande. Zo is er bijvoorbeeld in 2014 een fusie geweest tussen twee voetbalclubs in Delfzijl, waaruit NEC Delfzijl is ontstaan (RTV Noord, 2015). Maar ook dorpen hebben hiermee te maken. Volgens RTV Rijnmond (2015) willen drie voetbalclubs ten zuiden van Rotterdam (SV Piershil, NBSVV en Goudswaardse Boys) fuseren, aangezien de clubs al jarenlang last hebben van een teruggang aan leden. Sportvoorzieningen raken hierdoor buiten gebruik.

De mogelijke verdwijning van de sportaccommodatie in het dorp heeft gevolgen voor de dorpsamenleving. In kleine dorpen zijn er namelijk, in tegenstelling tot in de grote steden, vaak maar één tot twee sportvoorzieningen beschikbaar. Vaak worden deze voorzieningen voor meerdere doeleinden gebruikt. Zo kan een sportvoorziening ook gebruikt worden voor de opvang van vluchtelingen, en maken van tentamens, of het houden van een kerstviering. Dit staat ook wel bekend als een

multifunctionele accommodatie (Dale & Burrell, 2008). De sportvoorziening is voor een dorpsgemeenschap één van de belangrijke ontmoetingsplekken, en kan zo ook de rol van dorpshuis vervullen. De sportvoorziening is dus meer dan alleen een sporthal waar sporters een aantal uur in de week komen sporten om vervolgens weer naar huis te gaan. Bij de verdwijning van zo'n voorziening, valt de ontmoetingsplek en mogelijk de binding tussen dorpingen weg.

In tijden van krimp is het openhouden van een sportvoorziening financieel gezien geen makkelijke opgave. "Zeker in krimpgebieden komt de betaalbaarheid van voorzieningen onder druk te staan" (Hospers et al., 2013, p.12). Mede door de bezuinigingsopgaven van de gemeenten komen dorpsbewoners met initiatieven en ideeën om een sportvoorziening open te houden. Hoe groot is het belang van de sportvoorziening voor de dorpsgemeenschap? Moet de gemeente uit financieel oogpunt hiervoor toch een uitzondering maken door budget te reserveren? Of komen de dorpsbewoners zelf met goede alternatieven om deze voorziening rendabel te maken zodat deze kan blijven behouden? De hoofdvraag die aan de hand van deze probleemstelling in de thesis zal worden onderzocht luidt als volgt:

Wat is de betekenis van een sportvoorziening in een krimpdorp voor de dorpsgemeenschap en hoe wordt er omgegaan met de eventuele sluiting van de voorziening?

Hierbij kunnen de volgende deelvragen worden onderscheiden:

- Wat is de betekenis van een sportvoorziening voor een dorp?
- Hoe komen initiatieven tot stand om een verandering van die sportvoorziening te bewerkstelligen?

1.3 Opbouw van de thesis

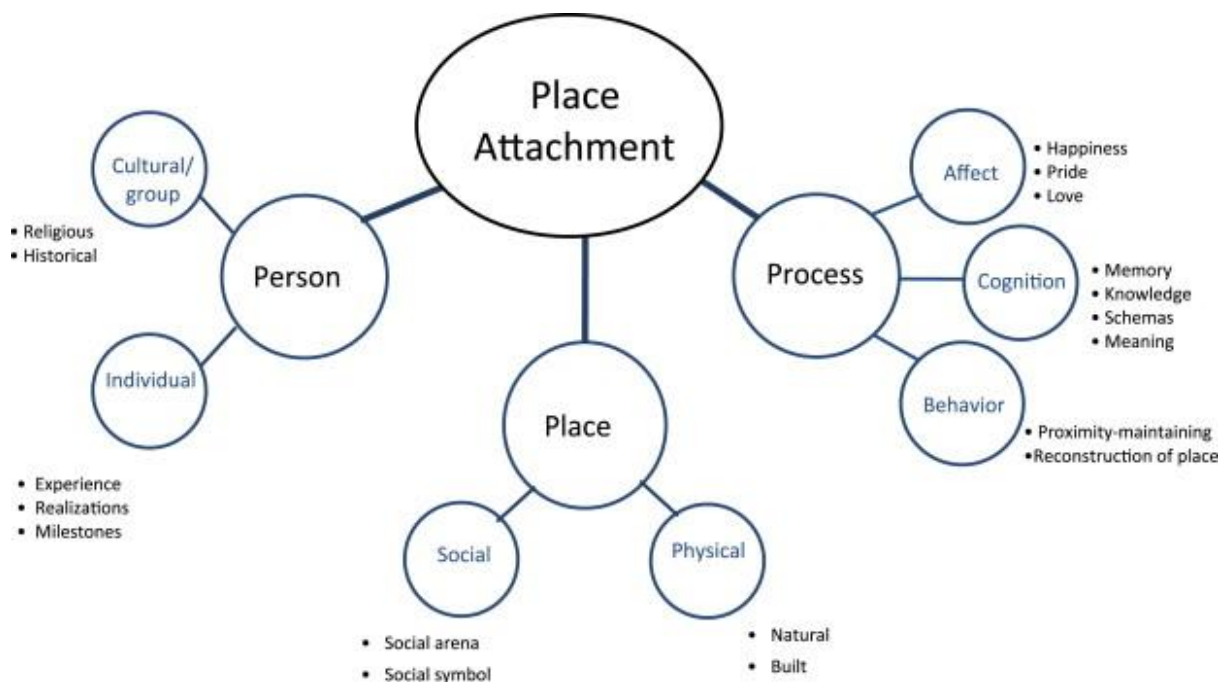
De opbouw van de thesis is als volgt. In hoofdstuk 2 wordt gestart met het theoretisch kader. Hierin worden de meest relevante theorieën en concepten over het onderwerp besproken, namelijk *Place Attachment* en *Resilience*. Vervolgens komt in hoofdstuk 3 de methodologie aan bod. Hierin wordt aangegeven op welke wijze er data is verzameld. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de enquête besproken aan de hand van de verzamelde literatuur. Hoofdstuk 5 is een samenvatting van de onderzoeksresultaten tot een conclusie, waarna in hoofdstuk 6 een aanbeveling aan de gemeente volgt. In de bijlage (hoofdstuk 8) is de enquête te lezen zoals deze is afgenomen in Muntendam.

2 Theoretisch kader

2.1.1 Place Attachment

Ieder persoon heeft wel op de één of andere manier een band met een bepaalde plek. Die band kan zowel positief als negatief zijn. De plek waarmee diegene een band heeft kan klein of groot zijn. Zo kan iemand een positieve binding hebben met een kamer in een woning, terwijl een ander persoon een negatieve ervaring heeft met een tunnel / viaduct bij hem of haar in de stad (Giuliani, 2003). Deze theorie staat ook wel bekend als *Place Attachment*. Hierbij is er dus sprake van een band tussen een individu en zijn of haar betekenisvolle omgeving (Scannell & Gifford, 2010).

Place Attachment wordt verduidelijkt aan de hand van een model, ontwikkeld door Scannell & Gifford (2010). Hierbij wordt het concept als het ware ontleed aan de hand van drie pijlers, namelijk *person*, *place* en *process*, oftewel de drie P's. Zie figuur 1. Ten eerste is er de '*person*' die een binding met iets heeft. Dit kan een individu of een groep zijn. Hoe meer een plek voor een persoon of een groep betekend, hoe belangrijker die plek voor diegene is. Zo kan een mijlpaal als een plek waar iemand getrouwd is veel betekenen voor die persoon, terwijl een bepaalde plek voor een groep bijvoorbeeld eerder een culturele betekenis kan hebben (Manzo, 2005). Ten tweede is er het '*process*'. Dit bestaat uit houding / gedrag, kennis en uiting / emotie. Een persoon plaats binding zorgt namelijk altijd voor een emotionele connectie met betrekking tot een plek. Tuan (1974, in Scannell & Gifford) omschrijft dit als '*topophilia*' of '*love of place*'. Ten derde is er de '*place*'. Volgens Scannell & Gifford (2010) is dit belangrijkste van de drie concepten in Place Attachment, aangezien het zich richt op de werkelijke objecten die deel uitmaken van een plaats. Place kan verschillende geografische schalen aannemen, bijvoorbeeld een kamer in een huis, een woonwijk of een stad. Deze plek kan bestaan uit een fysieke of een sociale component. Op het fysieke niveau is een plaats gebaseerd op materiële dingen, zoals meubels of gebouwen (Van Campenhout, 2011). De sociale component houdt de binding met anderen in waarmee individuen samenwerken in hun plek (Scannell & Gifford, 2010).

Figuur 1: Het model van Place Attachment. Bron: Scannell & Gifford (2010).

2.1.2 Place Attachment in krimpgebieden

Plaatsen kunnen dus een belangrijke betekenis voor ons hebben. Hoe zit dat dan in krimpgebieden waar er sprake is van het wegtrekken van voorzieningen? Als bepaalde voorzieningen verdwijnen kan dit van invloed zijn op de band die een inwoner daar wellicht mee heeft. Als een inwoner van een krimpdorp bijvoorbeeld een binding heeft met de lokale bakker, en deze als gevolg van de krimp moet sluiten, heeft dit invloed op de inwoner. Diegene zal er meer moeite mee hebben dat deze bakker moet sluiten, dan een andere inwoner van het dorp die hier geen brood haalt.

Mensen kunnen een 'Place Attachment' hebben met een sportvoorziening. De binding op deze plek kan zowel fysiek als sociaal zijn. Op sociale wijze kan iemand hier bijvoorbeeld elke week mensen ontmoeten waarmee hij of zij gaat sporten, waardoor er een sociale band ontstaat met die plaats. Daarnaast zullen sportvoorzieningen in tijden van krimp zich door zelforganisatie vaak langer in stand houden dan een andere voorziening zoals een winkel of een school (Hoekman et al., 2015). Hierdoor kan de betrokkenheid nog groter worden, aangezien dit één van de weinige voorzieningen is die nog bestaat. Hiermee zou je kunnen concluderen indien er meer voorzieningen verdwijnen, de sportvoorziening een belangrijker betekenis krijgt bij de sociale cohesie en de betrokkenheid met deze plek in krimpgebieden. Helemaal aangezien een sportclub wordt gezien als een belangrijke mogelijkheid voor interactie en de vorming van sociale netwerken (Jones & Alexander's, 1998, in Tonts & Atherley, 2005). Dit komt overeen met de sociale kant van de 'place' van place attachment. Als door de toenemende bevolkingskrimp ook deze sportvoorziening moet sluiten, wordt hier dan door de gebruikers en bewoners van het dorp op geanticipeerd?

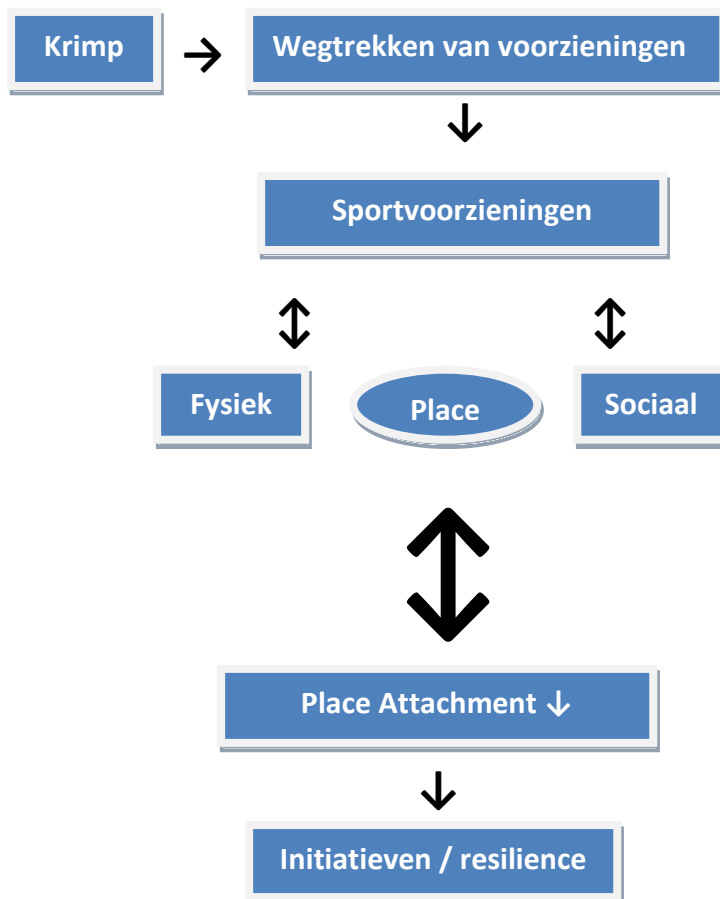
2.2 Veerkracht onder de dorpsbewoners

Het ontvouwen van initiatieven of het in opstand komen tegen een besluit staat ook wel bekend als *resilience*, oftewel veerkracht. Er worden drie typen van *resilience* onderscheiden (Dovers & Handmer, 1992). Ten eerste is er een type 1 *resilience*. Bij deze vorm wil een persoon koste wat het kost voorkomen dat er een verandering optreedt. De situatie zoals hij is moet precies hetzelfde blijven en behouden worden. In de case van sportvoorzieningen zou dit betekenen dat alle sportvoorzieningen die er op dat moment in een dorp zijn behouden moeten blijven. Type 2 *resilience* wordt gekenmerkt door een stapsgewijze verandering. Er zullen kleine aanpassingen worden gedaan, om zo beter om te kunnen gaan met de veranderingen (Dovers & Handmer, 1992). Dit zou inhouden dat de sportvoorziening beetje bij beetje wordt aangepast, wat de bewoners de tijd geeft om aan de nieuwe situatie te wennen. Een verandering in de organisatievorm is hier een voorbeeld van. Tenslotte is er type 3 *resilience*. Bij deze vorm staat de maatschappij volledig open voor veranderingen (Dovers & Handmer, 1992). Als er wordt gekeken naar de sportvoorzieningen zou dit betekenen dat de dorpsgemeenschap een sluiting van een voorziening zal accepteren, en zich aanpast aan de nieuwe situatie door bijvoorbeeld op andere plekken elkaar te ontmoeten of te sporten.

Volgens Fitzpatrick (2009) speelt support een belangrijke rol in *resilience*. Samen sta je sterk, de steun van anderen geeft je veerkracht. Protesteren met het gehele dorp geeft meer het gevoel van sociale verbondenheid en veerkracht dan wanneer iedereen voor zichzelf een protestactie begint. Het gezamenlijk bedenken van alternatieven na een sluiting van een voorziening valt hier ook onder. Het lijkt tot te mogelijkheden te behoren dat de leden van sportclubs zich gaan herenigen en met initiatieven zullen komen om de sporthal in leven te houden. Met andere woorden: ze tonen

veerkracht. Het is te verwachten dat hoe hoger de betrokkenheid van gebruikers bij een sportvoorziening is, hoe eerder deze personen met initiatieven komen om de sportvoorziening open te houden. Het is aannemelijk dat het gemeenschapsgevoel en dus ook sociale binding hier een rol in speelt. Wanneer er bij mensen sprake is van een place attachment bij een sportvoorziening, zou het logisch zijn, dat deze mensen ook eerder *resilience* tonen, aangezien de betrokkenheid / binding hoger is.

2.3 Conceptueel model

Figuur 2: Conceptueel Model. Bron: Eigen werk

Het model werkt als volgt: de bevolkingskrimp die er is in bepaalde delen van Nederland, zorgt ervoor dat voorzieningen wegtrekken. Dit geldt dus ook voor de sportvoorzieningen. De sportvoorziening is hier de 'place' in het proces van place attachment. Deze bestaat uit een sociaal en een fysiek onderdeel. Sociaal is bijvoorbeeld het contact dat mensen opbouwen met andere sporters die zij daar bij de sportvoorziening ontmoeten, waardoor er een binding met die plek ontstaat. Fysiek is bijvoorbeeld de binding die een persoon kan hebben met de kantine in de sportvoorziening, omdat diegene dat een fijne plek vindt om na het sporten nog wat de drinken of bij te praten. Het wegtrekken van de sportvoorziening heeft dus invloed op de place attachment, want mensen raken hun 'place' kwijt. Maar andersom ook, place attachment heeft invloed op de sportvoorziening, het is wederzijds. Doordat mensen hun 'place' verliezen, is het aannemelijk dat ze met initiatieven / resilience komen om deze plek waarmee de mensen een binding hebben te behouden. Zo staan alle aspecten met elkaar in verband.

3 Methodologie

3.1 Case

Het onderzoek richt zich door middel van een case study specifiek op het dorp Muntendam in de provincie Groningen. Muntendam ligt ten oosten van Hoogezand en net ten noorden van Veendam (zie figuur 3). Het dorp met ongeveer 4500 inwoners heeft vandaag de dag twee sportvoorzieningen, namelijk dorps huis de Menterne en Sportcentrum Ruitershorn.

In onderstaande figuur is de ligging van de sporthallen in Muntendam afgebeeld, met daarbij het percentage van het gebruik ervan door de respondenten. De Menterne wordt gebruikt

Figuur 3: GIS kaart van Muntendam met daarop de locatie van de betreffende sportvoorzieningen. Bron: eigen werk

door de volgende verenigingen: Karateclub Sandokai, tafeltennisvereniging, Streetdance (SOS), het Shantikoor, en door basisscholen voor gymles. De Ruitershorn wordt gebruikt door de volgende verenigingen: Volleybal (VKM), Badminton (Dropshot '74), Gym & Atletiek (SOS), Handboogschiets (True Flight Archery) en de voetbalvereniging (VV Muntendam).

De gemeente Menterwolde wil vanwege de financiën één van beide sportvoorzieningen sluiten en vervolgens slopen. Dit is het voorstel van de gemeente om de gewenste bezuinigingen door te voeren (RTV Noord, 2015). De sportverenigingen die gebruik maken van één van deze twee voorzieningen denken hier anders over. Volgens de verenigingen betekent de sluiting van één of beide sportvoorzieningen de doodsteek voor een aantal verenigingen. De clubs voeren actie en protesteren tegen het mogelijke besluit (RTV Noord, 2015). Ze stellen voor om het beheer in eigen hand te nemen, aangezien ze dit efficiënter en goedkoper kunnen exploiteren dan de gemeente Menterwolde.

3.2 Dataverzameling: Enquête

Het beantwoorden van de hoofdvraag en de deelvragen wordt gedaan door middel van het verzamelen en analyseren van kwantitatieve data. Deze data is verkregen dankzij een enquêteonderzoek. Er is gekozen voor een enquête om zodoende zo veel mogelijk mensen in en rondom Muntendam te bereiken, en uitspraken te kunnen doen over de doelgroep. Deze enquête werd gehouden onder een zo groot mogelijk deel van de gebruikers van de sportvoorzieningen en de inwoners van Muntendam. Dit zijn dus verscheidene groepen, zoals dorpsbewoners die geen gebruik maken van de sportvoorziening, dorpsbewoners die het gebruiken als sociale ontmoetingsplek, of leden van sportverenigingen die er hun sport beoefenen. De respondenten kunnen dus een dubbelfunctie hebben (omwonende, maar ook lid van een vereniging).

De enquête is ingevuld door 99 respondenten, waarvan 40 mannen, 55 vrouwen, en 4 onbekende respondenten. Op 4 verschillende dagen is Muntendam bezocht om de enquête daar ter plekke in te laten vullen. De eerste dag is dit gedaan door middel van het langsgaan bij nabijgelegen huizen. Persoonlijk vind ik het nadeel van deze methode dat de kans aanwezig is dat mogelijke respondenten niet thuis zijn, of dat de respondent op dat moment geen tijd heeft om de enquête in te vullen. Voordeel hiervan is dat er niet gewacht hoeft te worden op het retourneren van de enquêtes door de respondenten, aangezien deze aan het eind van de middag weer opgehaald konden worden. Aan de bewoners is vriendelijk gevraagd om bij te dragen aan het onderzoek door de enquête in te vullen. Op een van de adressen woont een respondent die betrokken is bij de dagelijkse internetkrant www.menterwolde.info. We konden elkaar helpen om een artikel op de site te schrijven over de bachelorthesis. Belangstellenden konden een mail sturen, en kregen dan de enquête toegestuurd. Tenslotte zijn er nog een dertigtal enquêtes achtergelaten bij sportvoorziening te Menterne, om die later op te halen. Bij de adressen zijn uiteindelijk 18 enquêtes verzameld, bij de Menterne 24, en bij de Ruitershorn 57.

Op de overige dagen is ervoor gekozen om op een avond enquêtes af te nemen in de kantine van sportvoorziening de Ruitershorn. Dit is in overleg gegaan met de beheerder van deze sporthal, Albert Bosscher. Deze methode werkte een stuk efficiënter, aangezien de doelgroep van de enquête hiervan gebruik maakt. Ik ben mij ervan bewust dat responsieverhouding tussen de twee sportvoorzieningen in het dorp die met sluiting worden bedreigd hierdoor niet in evenwicht is. Dit komt doordat de respondenten die gebruik maken van de Ruitershorn over het algemeen meer

volwassenen of jongvolwassenen zijn. De Menterne wordt vooral gebruikt door ouderen (dorpshuis), voor uitvoeringen (bijv. een kerstviering), enkele sportverenigingen, maar voornamelijk overdag door basisscholen voor gymles. De doelgroepen van beide voorzieningen zijn dus verschillend. Daarnaast was ik op drie avonden bij de Ruitershorn aanwezig, waardoor de respons bij die sportvoorziening een stuk hoger ligt.

3.3 Ethiek

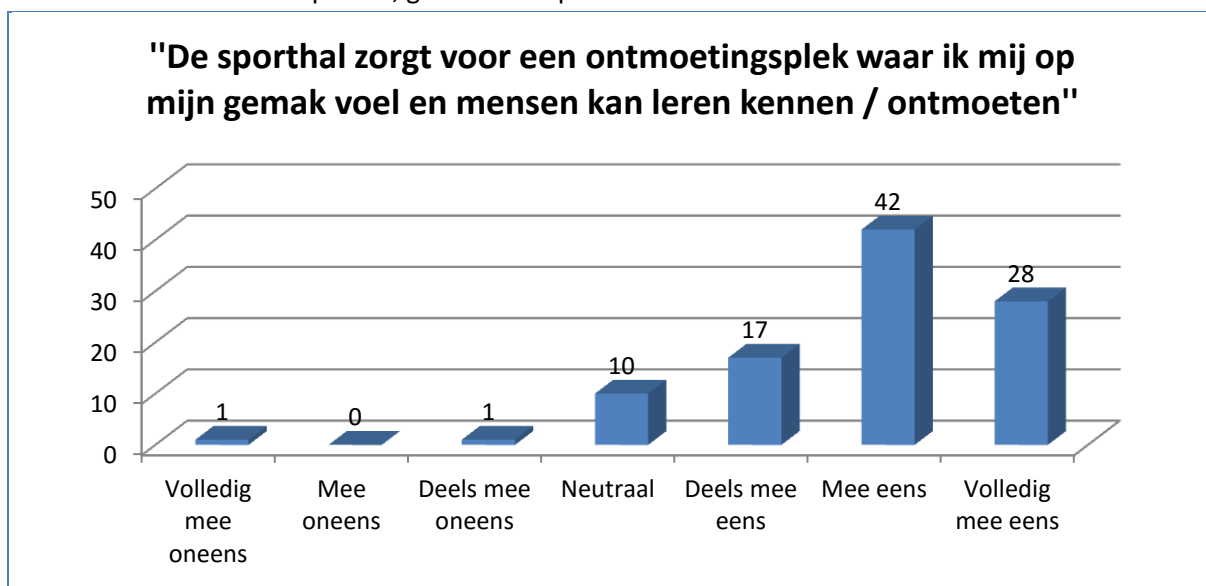
Voorafgaand aan het invullen van de enquête stelt de onderzoeker zich voor en wijst de respondent op zijn / haar rechten. Als vanzelfsprekend heeft de geënquêteerde het recht anoniem te blijven indien hij / zij dit op prijs stelt. Aangezien er in de enquête persoonlijke vragen aan bod komen is het van belang dat er zorgvuldig met de verkregen data wordt omgegaan. Bij het afnemen van de enquête zal er worden gehandeld naar de richtlijnen van het rapport 'Ethical considerations in surveys' van Alcser et al. (2011). Hierbij worden de ethische aspecten van de respondent zo goed mogelijk gerespecteerd. Als respondent via zijn / haar email adres de resultaten wil ontvangen, vervalt hierdoor wel de anonimiteit.

Ten slotte is getracht om meer achtergrond informatie te winnen door de huidige situatie in Muntendam te bespreken met de wethouder sport van de gemeente Menterwolde, Matty Siersema. Zij gaf aan na intern overleg te hebben gevoerd om niet aan het onderzoek mee te werken, aangezien dit onderwerp te actueel en tevens te gevoelig ligt. Wel is het mogelijk om eind januari de resultaten van dit onderzoek te overhandigen aan de gemeente Muntendam.

4 Resultaten

4.1 Sportvoorzieningen als ontmoetingsplek

Uit de resultaten komt sterk naar voren dat de respondenten de sportvoorzieningen zien als een ontmoetingsplek, naast de functie als sportgelegenheid (zie figuur 4). Tonts & Atherley (2005), stelden al dat een sportvoorziening een belangrijke mogelijkheid kan zijn voor interactie en de vorming van sociale netwerken. De onderstaande resultaten uit de enquête versterken dit. Een overgrote meerderheid (87%) van de respondenten is er het in een bepaalde mate mee eens dat de sportvoorziening zorgt voor een ontmoetingsplek waar de respondent zich op zijn gemak voelt en hij / zij mensen kan leren kennen, of ontmoeten. Dit geeft aan dat voor de dorpsgemeenschap de beide sportvoorzieningen een belangrijke plek in Muntendam vervullen als het gaat om een ontmoetingsplek. Dit ondersteunt de visie van de Werkgroep Leefbaarheid en Voorzieningen (2011) dat een sportvoorziening een belangrijke functie vervuld in de dorpsgemeenschap. Het is meer dan alleen een locatie om te sporten, geven de respondenten aan.

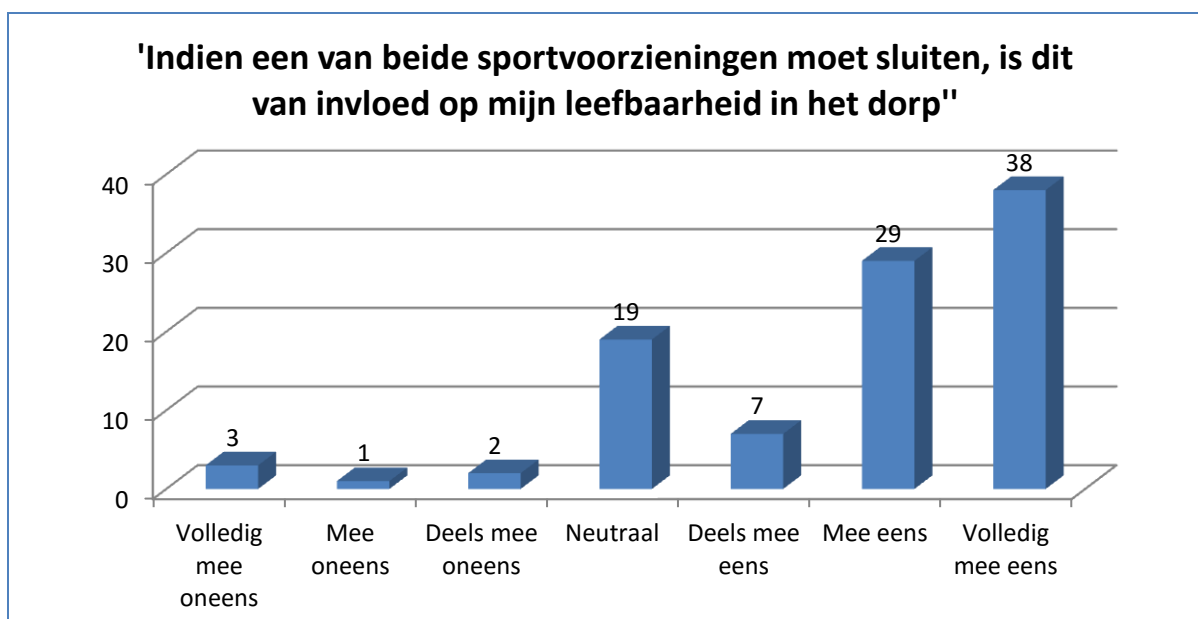
Figuur 4: De aanwezigheid van de sporthallen zorgt ervoor dat ik een ontmoetingsplek heb waar ik mij op mijn gemak voel en mensen kan leren kennen / ontmoeten. Bron: eigen werk

Naast de sportvoorziening als ontmoetingsplek is een mogelijke sluiting hiervan ook van invloed op de leefbaarheid. Dat komt naar voren uit de resultaten van de 99 respondenten. Slechts 6 van de 99 respondenten is het in bepaalde mate oneens met de stelling: 'Indien één van beide sportvoorzieningen moet sluiten, is dit van invloed op mijn leefbaarheid in het dorp.' (zie figuur 5).

'Wat weg is komt nooit weer.' Man, 67 jaar, 24 jaar woonachtig in Muntendam.

Een groot gedeelte van de respondenten geeft aan dat de belangrijkste reden om de Menterne en de Ruitershorn te behouden, het in stand houden van de verenigingen is die hier gebruik van maken. Als deze sportvoorzieningen niet worden behouden zal dit mogelijk het einde betekenen voor een aantal verenigingen. Het eventuele opheffen van een vereniging werkt door op de leefbaarheid van de dorpsbewoners. Dit sluit aan bij het concept van *place attachment* (Scannell & Gifford, 2010), dat de gebruikers in een bepaalde mate verbonden zijn aan de voorziening. De sportvoorziening is namelijk het fysieke onderdeel van *place*.

"Welke sportvoorziening je ook sluit, bepaalde verenigingen zullen het loodje leggen." Man, 67 jaar, 17 jaar woonachtig in Muntendam

Figuur 5: Invloed sportvoorziening op de leefbaarheid in het dorp. Bron: eigen werk

4.2 De Menterne

4.2.1 Fysiek

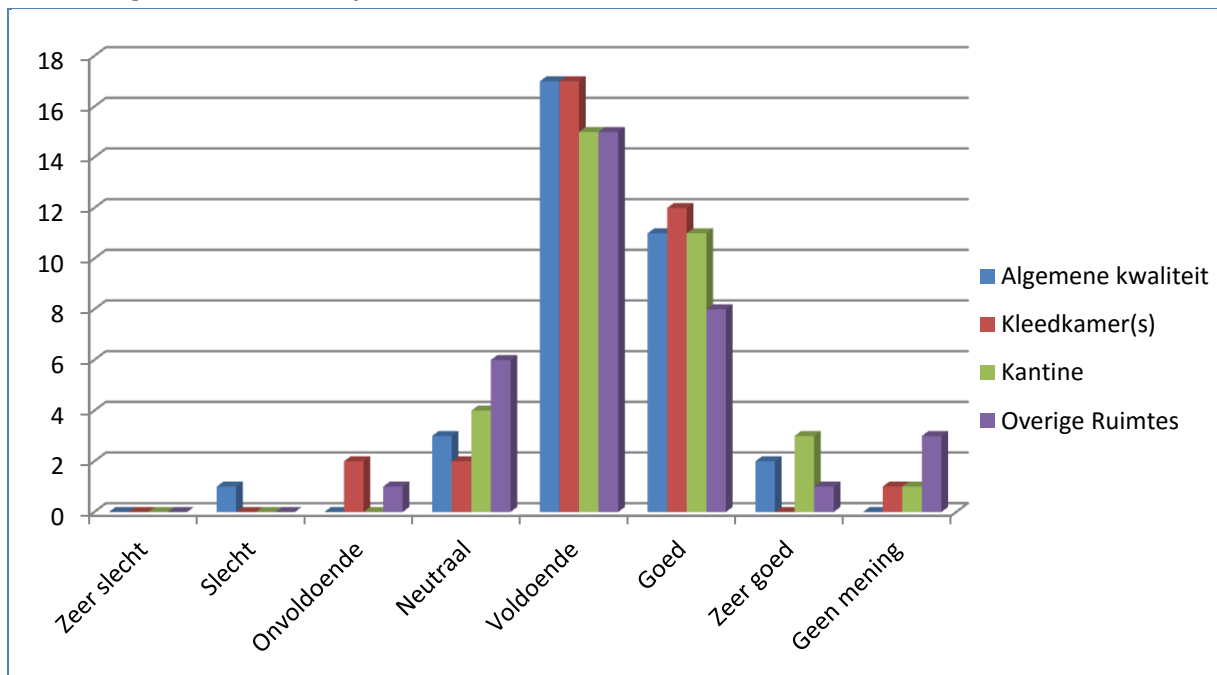
Sportvoorziening de Menterne is centraal gelegen in het centrum van Muntendam en is geopend in 1972. Dit is ook te zien in figuur 3. Dit multifunctioneel centrum biedt plek voor vele activiteiten. Naast dat de Menterne dienst doet als dorps huis, heeft het ook de beschikking over twee sportzalen, een kleine zaal en een grote zaal. De grote zaal heeft als voordeel dat deze de beschikking heeft over een tribune. Echter, deze zaal heeft niet de juiste afmetingen om er officiële volleybalwedstrijden

plaats te laten vinden. Naast dat de sportzalen gebruikt worden door sportclubs en basisscholen voor gymlessen, worden er hier ook tal van andere activiteiten georganiseerd. Daarbij moet volgens beheerder Albert Bosscher gedacht worden aan uitvoeringen van bijvoorbeeld het Shantikoor of een kerst- of Sinterklaasuitvoering

Figuur 6: De grote zaal van sportvoorziening de Menterne. Bron: www.veendammer.nl

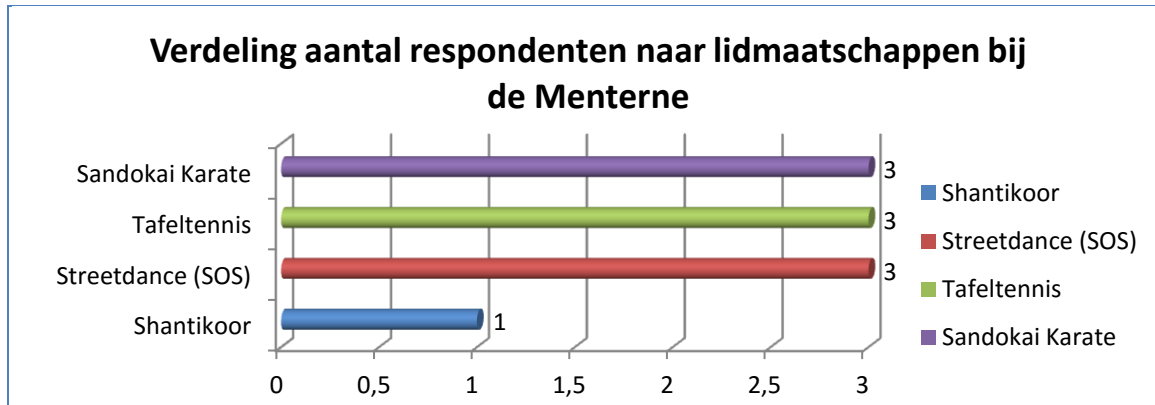
De gebruikers van de Menterne geven de fysieke kenmerken hiervan over het algemeen een voldoende tot goed (zie figuur 7). Er worden weinig negatieve scores gegeven (onvoldoende, slecht, zeer slecht). Bij de algemene kwaliteit geeft één respondent de waarde slecht. Hieruit blijkt dat de gebruikers over het algemeen de Menterne positief waarderen. Geen enkele respondent geeft een waardering van zeer slecht bij één van de vier kenmerken.

Figuur 7: Waardering van de fysieke kenmerken van sportvoorziening de Menterne. Bron: eigen werk.

4.2.2 Sociaal

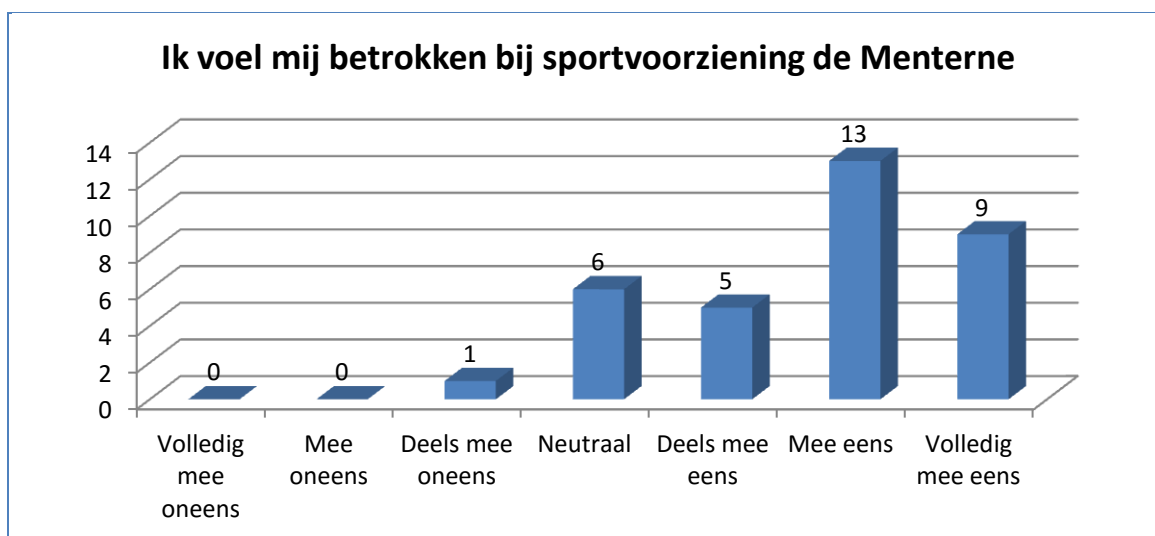
Van de 99 respondenten die de enquête hebben ingevuld, maken 91 respondenten gebruik van één of beide voorzieningen. Deze 91 respondenten zijn lid van één of meerdere van de 9 in de onderstaande figuren (8 & 13) afgebeelde verenigingen. Aangezien sommige respondenten lid zijn bij meerdere verenigingen, zijn er meer lidmaatschappen (114) dan respondenten.

Figuur 8: Verdeling van het aantal respondenten naar lidmaatschappen bij de verenigingen die gebruik maken van de Menterne. Bron: eigen werk.

Het blijkt dat de sportvoorzieningen heel verschillend van elkaar zijn. De sportzalen in de Menterne worden overdag vooral gebruikt door basisscholen voor gymlessen. Deze groep gebruikers staan echter niet op figuur 8, vandaar dat het aantal lidmaatschappen wezenlijk verschilt van figuur 13. Daarnaast wordt de sportzaal van de Menterne hoofdzakelijk overdag en aan het begin van de avond gebruikt.

De gebruikers van de Menterne voelen zich erg betrokken bij de sportvoorziening (zie figuur 9). Dit bevestigt het model van Scannell & Gifford (2010) dat *place* een belangrijk concept is binnen place attachment. De betrokkenheid van de gebruikers van de Menterne kan hier zowel betrekking hebben op de fysieke als de sociale kant van de voorziening. Slechts één persoon is het met onderstaande stelling niet eens, wat aangeeft dat de verbondenheid van de gebruikers met de voorziening groot is.

Figuur 9: De betrokkenheid van de gebruikers bij sportvoorziening de Menterne. Bron: eigen werk.

Vervolgens is gekeken of er een relatie is tussen de betrokkenheid bij sportvoorziening de Menterne en de waardering van de algemene kwaliteit van deze sportvoorziening. De verwachting is dat hoe hoger de waardering van de algemene kwaliteit, hoe hoger de betrokkenheid bij de voorziening is. Naar aanleiding van de lineaire regressie hierbij (figuur 10) blijkt dat de p-waarde groter is dan 0,05 (0,235). Er is dus geen verband tussen beide variabelen.

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Significantie
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	4,005	,953		4,203	,000
Algemene kwaliteit Menterne	,222	,185	,153	1,199	,235

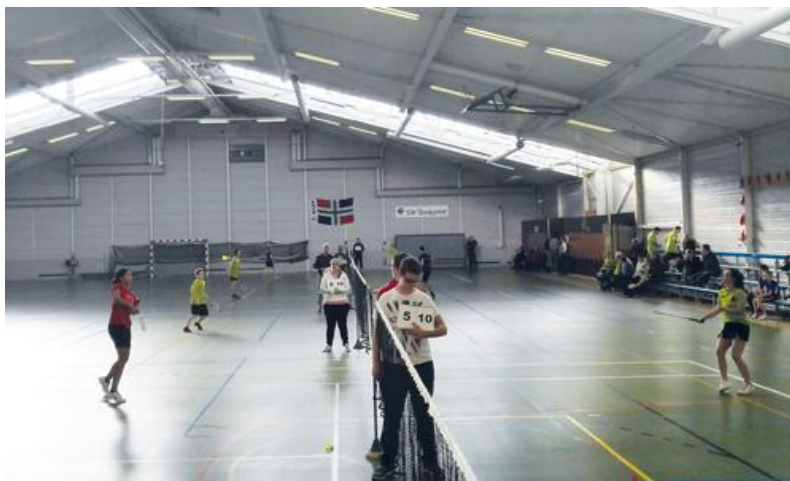
a. Afhankelijke variabele: Betrokkenheid bij de Menterne

Figuur 10: Lineaire regressie tussen de algemene kwaliteit en de mate van betrokkenheid bij de Menterne. Bron: SPSS.

4.3 De Ruitershorn

4.3.1 Fysiek

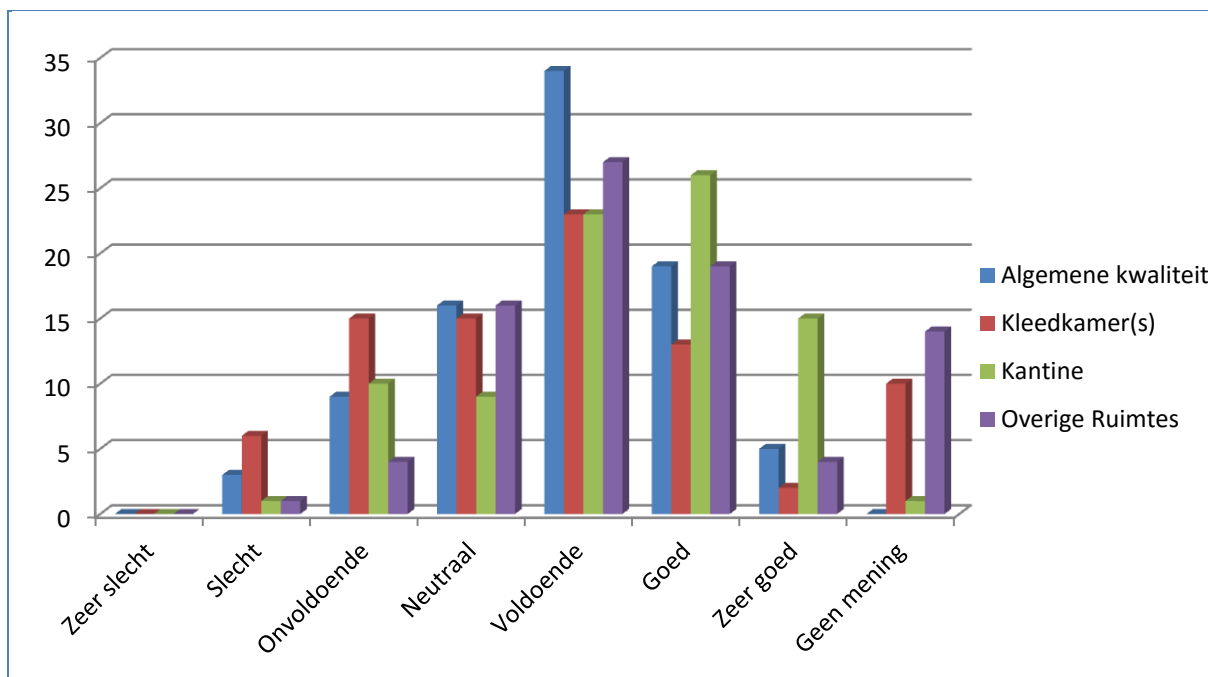
Sportvoorziening de Ruitershorn, ligt iets zuidelijker in Muntendam, tegen een nieuwbouwwijk aan (zie figuur 3) en is geopend in de jaren '80. De Ruitershorn is gelegen op ongeveer 5 minuten loopafstand van de Menterne. De Ruitershorn heeft de beschikking over één grote sporthal.

Deze wordt gebruikt door verschillende verenigingen (zie figuur 13). In tegenstelling tot de Menterne, heeft deze voorziening geen grote tribune. Echter, is deze zaal wel groot genoeg voor officiële volleybal en badminton wedstrijden, vandaar dat deze verenigingen hiervan gebruik maken. Naast de sporthal zijn er twee relatief kleine kleedkamers, en is er een kantine.

Figuur 11: De sporthal van de Ruitershorn. Bron: www.menterinfo.nl

De waarderingen van de gebruikers van de Ruitershorn lopen meer uiteen dan bij de Menterne. Oorzaak hiervan kan zijn, doordat er meer respondenten gebruik maken van de Ruitershorn. Opvallend aan de resultaten is dat de respondenten vooral de kleedkamers van de Ruitershorn vrij negatief waarderen. Daar tegenover staat dat de kantine juist erg positief wordt gewaardeerd (zie figuur 12). Net als bij de Menterne, is er ook hier geen enkele respondent die een zeer slechte waardering geeft bij één van de vier fysieke kenmerken.

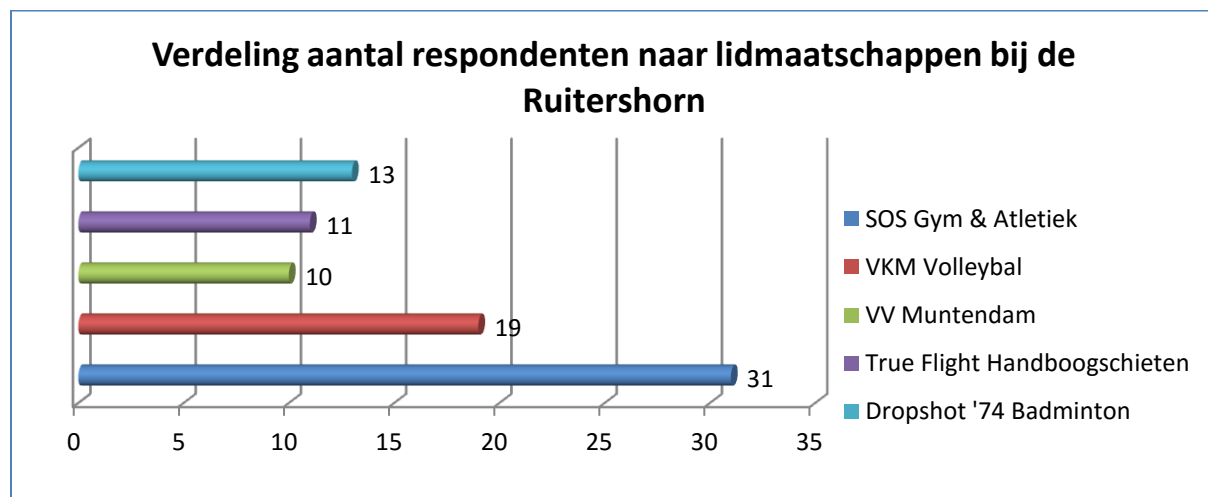

Figuur 12: Waardering van de fysieke kenmerken van sportvoorziening de Ruitershorn. Bron: eigen werk.

Er zijn volgens enkele respondenten wel punten ter verbetering gewenst om de Ruitershorn aantrekkelijker te maken voor het gebruik in de toekomst. Zo zegt de volgende respondent hierover:

“Een investering in bewegen en daarmee je gezondheid is de beste investering die je kan doen. Ruitershorn moet met behulp van vrijwilligers geïsoleerd worden en tevens moeten er zonnepanelen op het dak worden geplaatst. Ook de verlichting moet zo energiezuinig mogelijk worden gedaan. Subsidie voor zonnepanelen moet worden aangevraagd. Verder een bijdrage van de gemeente en het particulier sportfonds.” Man, 57 jaar, 20 jaar woonachtig in Muntendam

4.3.2 Sociaal

Figuur 13: Verdeling van het aantal respondenten naar lidmaatschappen bij de verenigingen die gebruik maken van De Ruitershorn. Bron: Eigen werk.

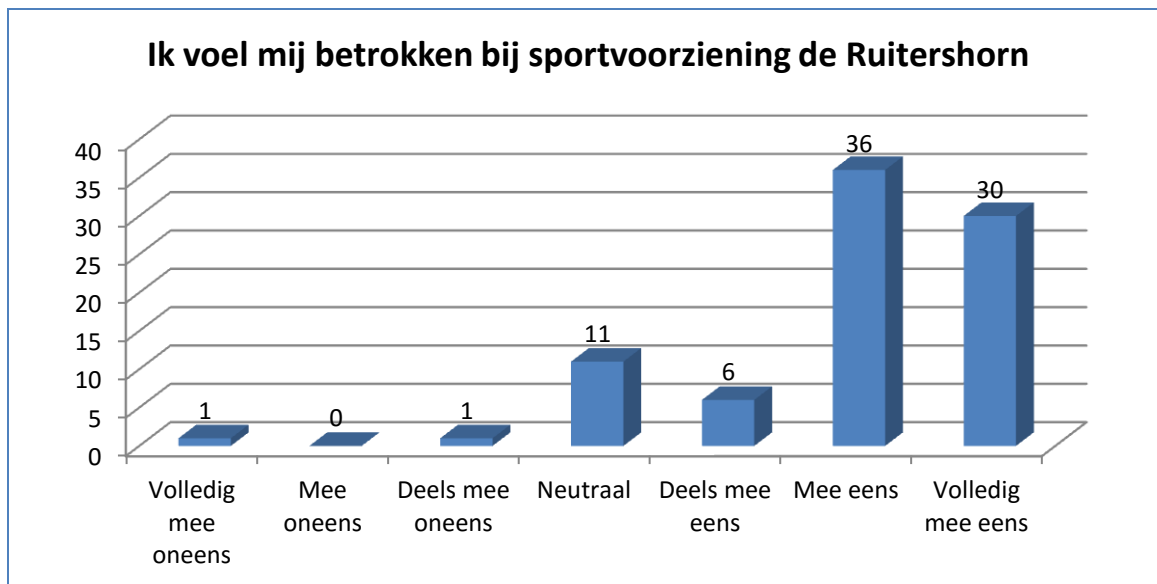
Als er wordt gekeken naar het sociale aspect van de Ruitershorn, valt op dat deze sportvoorziening door andere sportverenigingen worden gebruikt dan bij de Menterne. Alleen de Gym en Atletiek

vereniging (SOS) is hier een uitzondering op, deze gebruikt beide sportvoorzieningen. Daarnaast wordt de Ruitershorn voornamelijk gebruikt vanaf eind van de middag tot laat in de avond. Reden hiervan is, dat de Ruitershorn andere gebruikers herbergt dan de Menterne. Het zijn voornamelijk jongeren en volwassenen die hier komen trainen. Aangezien zij naar school gaan en beroep uitoefenen, komt deze stroom gebruikers pas na 15:30 op gang. In tegenstelling tot de Menterne, die overdag dus wordt gebruikt door basisscholen en ouderen, die ook gebruik maken van het dorps huis. De volgende respondent verwoordt dit goed:

“Beide voorzieningen hebben hun eigen doelgroep.” Vrouw, 45 jaar, 22 jaar woonachtig in Muntendam.

Hieruit blijkt dat beide voorzieningen aanvullend aan elkaar zijn, en dus niet elkaars concurrenten.

Ook de gebruikers van de Ruitershorn voelen zich erg betrokken bij de sportvoorziening waarvan zij gebruik maken (zie figuur 14). Bij het merendeel van deze respondenten is er dus een bepaalde mate van verbondenheid met de sportvoorziening, en is er sprake van place attachment. Slechts 2 van de 85 gebruikers van de Ruitershorn voelt zich niet betrokken bij deze sportvoorziening.

Figuur 14: De betrokkenheid van de gebruikers bij sportvoorziening de Ruitershorn. Bron: eigen werk.

Vervolgens is onderzocht of er een relatie is tussen de betrokkenheid bij sportvoorziening de Ruitershorn en de waardering van de algemene kwaliteit hiervan. De verwachting is dat hoe hoger de waardering van de algemene kwaliteit, hoe hoger de betrokkenheid bij de voorziening is. Naar aanleiding van de lineaire regressie hierbij (figuur 15) blijkt dat de p-waarde kleiner is dan 0,05 (0,044). Er is dus een verband tussen beide variabelen. Hoe hoger de waardering van de algemene kwaliteit, hoe hoger de betrokkenheid.

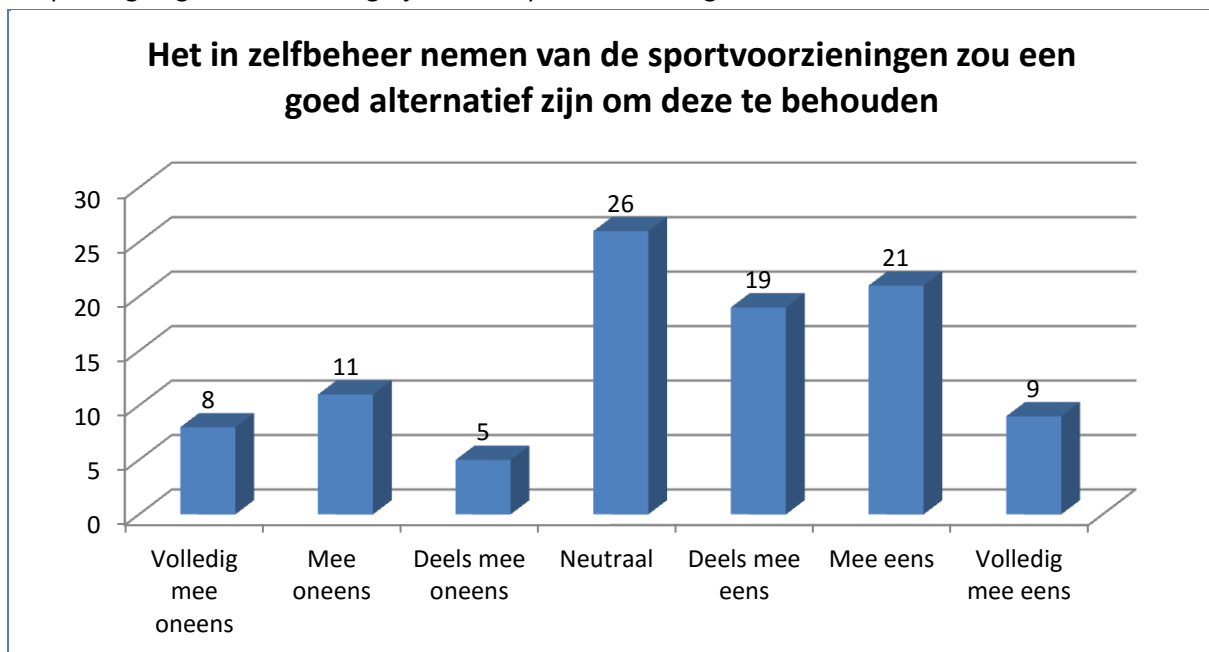
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Significantie
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	4,736	,537		8,822	,000
Algemene kwaliteit Ruitershorn	,224	,110	,207	2,042	,044

a. Afhankelijke variabele: Betrokkenheid bij de Ruitershorn

Figuur 15: Lineaire regressie tussen de algemene kwaliteit en de mate van betrokkenheid bij de Ruitershorn. Bron: SPSS.

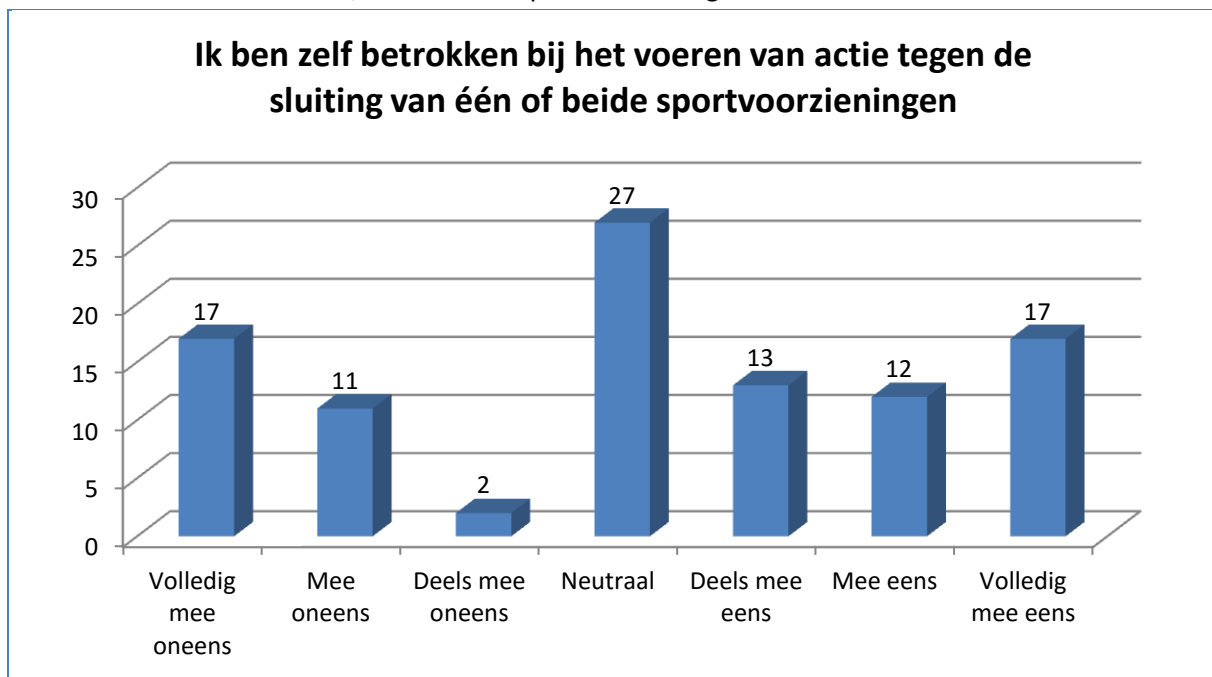
4.4 Initiatieven / resilience

Vervolgens is er onderzoek gedaan naar mogelijke initiatieven die worden ontplooit door de dorpsgemeenschap. Op de vraag of het een goed alternatief zou zijn om de sportvoorzieningen in zelfbeheer te nemen, om zo het voortbestaan te garanderen, waren de respondenten niet eenduidig. 24% geeft hierop een negatief antwoord, terwijl 49% dit een goed idee vindt. Overigens is er een relatief groot aantal respondenten (26%) die neutraal tegenover deze vraag staan. Een aanpassing naar zelfbeheer kan worden geplaatst onder type 2 van *resilience*, er worden dan enkele aanpassingen gedaan die nodig zijn om de sportvoorziening in stand te houden.

Figuur 16: Het in zelfbeheer nemen van de sportvoorzieningen. Bron: eigen werk.

Aan de respondenten is gevraagd in welke mate zij betrokken zijn bij het voeren van actie of het ondernemen van initiatieven, om zo beide sportvoorzieningen te behouden voor Muntendam.

Figuur 17: Initiatieven vanuit de dorpsgemeenschap. Bron: eigen werk

Zoals in figuur 17 is te zien, is er verdeeld gereageerd op de vraag in hoeverre de respondent zelf betrokken is bij actievoering tegen de mogelijke sluiting van de sportvoorzieningen. Zelfs meer dan een kwart (27%) van de respondenten is neutraal bij deze vraag. Deze respondenten geven aan dat er weinig vertrouwen is dat de initiatieven die worden ontplooid weinig invloed zullen hebben op het te nemen besluit van de gemeente Menterwolde. Bovenstaande wordt verwoord door de volgende respondent:

“Omdat het vertrouwen in de politiek in deze gemeente tot 0 is gedaald!” Man, 53 jaar, al 28 jaar woonachtig in Muntendam.

Deze respondent geeft aan wel initiatieven te ontplooiën om beide voorzieningen te behouden, maar heeft weinig vertrouwen in een positieve afloop.

Het zou logisch zijn, hoe hoger de mate van betrokkenheid van een respondent bij één of beide voorzieningen, hoe meer er initiatief zal worden genomen om actie te voeren tegen een mogelijke sluiting. Als een sporter bijvoorbeeld vaak sport in een voorziening en zich zodoende betrokken voelt bij de voorziening, wil hij waarschijnlijk graag deze voorziening voor het dorp behouden, waardoor deze sporter wellicht eerder actie zal gaan voeren dan iemand die niet of nauwelijks bij de sportvoorziening betrokken is. Om dit te onderzoeken is er gebruik gemaakt van de lineaire regressie. Hierbij is de gemiddelde betrokkenheid (betrokkenheid bij de Ruitershorn, de Menterne en die van de buurtbewoners) als onafhankelijke variabele genomen, en het zelf initiatieven nemen om actie te voeren als afhankelijke variabele. In figuur 18 zijn hiervan de resultaten weergegeven. Hieruit blijkt dat er sprake is van een significantie van kleiner dan 0,0001. De uitkomst is significant, dus er is sprake van een verband tussen de gemiddelde betrokkenheid en de mate van zelf initiatieven. Hoe hoger de betrokkenheid, hoe hoger de mate van zelf initiatieven.

Figuur 18: Lineaire regressie met gemiddelde betrokkenheid als onafhankelijke variabele, en zelf initiatieven als afhankelijke variabele. Bron: SPSS

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Significantie
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	-,139	1,101		-,126	,900
Gemiddelde betrokkenheid	,825	,207	,386	3,990	,000

b. Afhankelijke variabele: Zelf Initiatieven

Vervolgens is er gevraagd op welke manieren de respondenten betrokken zijn bij actievoering. Hierop zijn diverse antwoorden gegeven. Een deel van de respondenten heeft nog geen initiatieven ontplooit, maar is dit in de toekomst misschien nog wel van plan. De meerderheid van de respondenten heeft dit al wel gedaan. Zo hebben een aantal respondenten mee gedaan aan een protestmars, zijn er mensen bij insprekavonden geweest, heeft men gemeentevergaderingen bijgewoond, is er een handtekeningactie gehouden, en is er een particulier sportfonds opgericht om één of meer sportvoorzieningen te behouden. Deze zijn tot stand gekomen doordat de bewoners van mening zijn dat de sportvoorzieningen van evident belang zijn voor het dorp. Zo is de protestmars tot stand gekomen doordat meerdere sportverenigingen samen besloten in opstand te komen tegen het mogelijke besluit van de gemeente Menterwolde. Toch zijn enkele respondenten sceptisch of deze initiatieven van invloed zijn op het besluit van de gemeente. Zo valt er te lezen uit de resultaten:

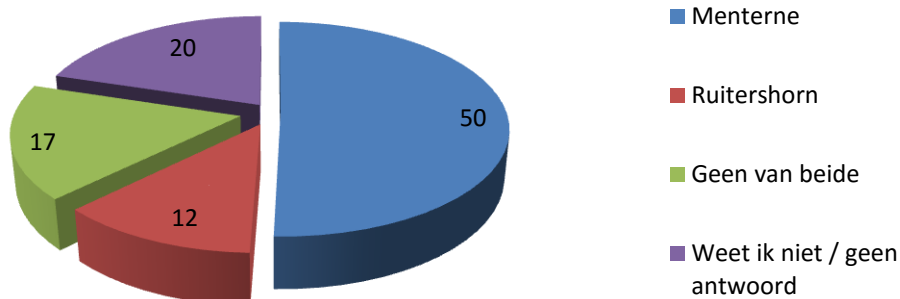
“Maar ze luisteren toch niet naar onze meningen. Allemaal mensen van buitenaf moeten over ons lot bepalen. Die hebben geen binding met de bevolking: weten geen achtergrond, alleen maar cijfers” Man, 53 jaar, 28 jaar woonachtig in Muntendam.

“Er wordt niet geluisterd naar de clubs.” Man, 35 jaar, 30 jaar woonachtig in Muntendam.

Wat opvalt is dat als de respondenten een keuze moeten maken welke van de twee sportvoorzieningen volgens hun zou moeten sluiten, de meeste respondenten kiezen voor het sluiten van de Menterne (zie figuur 19). Dit valt te verklaren doordat 70% van de respondenten gebruik maakt van de Ruitershorn, en daarbij dus hun eigen belang voorop zetten. Hierdoor wordt namelijk de verbondenheid van de respondent met de sportvoorziening minder aangetast. Als zij zelf de keus maken om de Ruitershorn te sluiten, zouden ze dus geen plek meer hebben om te sporten. Veel respondenten geven aan dat de Ruitershorn meer mogelijkheden biedt. De zaal is veel groter en heeft zodoende de capaciteit van een wedstrijdzaal voor o.a. de volleybalclub. Daarnaast heeft de Ruitershorn meer ruimte om uit te breiden, de Menterne is te klein. Het voordeel van de Menterne is echter dat deze sportvoorziening een tribune heeft en het de functie bekleedt van dorps huis, in tegenstelling tot de Ruitershorn. Een respondent heeft de volgende opmerking over sluiting van de Menterne:

“In verband met de gemeentelijke herindeling zal het gemeentehuis ook overbodig worden. Kans voor nieuwe indeling van een deels al braakliggend gebied. Denk aan: combinatie winkelgebied / woningbouw / gezondheidscentrum / modern dorps huis etc.” Man, 51 jaar, 8 jaar woonachtig in Muntendam.

"Als één van beide sportvoorzieningen vanwege bezuinigingen door de gemeente toch moet sluiten, welke voorziening moet volgens u dan gesloten worden?"

Figuur 19: Sluiting. Bron: eigen werk

Echter, een deel van de respondenten (17) is zeer uitgesproken en is van mening dat de gemeente Menterwolde het niet kan maken om één van beide voorzieningen te sluiten. Deze groep kan dan ook geen keuze maken. Deze respondenten vallen onder type 1 *resilience* van Dovers & Handmer (1992), aangezien de respondenten koste wat het kost willen voorkomen dat er een verandering op tred. Zo zeggen de onderstaande respondenten over de mogelijke sluiting:

"Sluit het gemeentehuis maar, kunnen ze zo snel mogelijk naar Hoogezand. Terwijl Hoogezand haar accommodaties opknapt voor herindeling, maar breken ze hier in Muntendam alles maar af. Eenmaal weg komt het nooit meer terug." Man, 53 jaar, al 28 woonachtig te Muntendam.

"Geen een van de twee. Buurgemeentes zijn accommodaties aan het opknappen, waarom hier dan sluiten?." Vrouw, 53 jaar, gehele leven lang woonachtig in Muntendam.

"De sporten zijn afhankelijk van een bepaald type zaal. Daarom kunnen beide voorzieningen niet sluiten!" Man, 28 jaar. Woont niet in Muntendam, maar maakt wel gebruik van de sportvoorziening.

Al deze bovenstaande respondenten willen koste wat het kost voorkomen dat er een verandering op tred. De situatie moet behouden blijven zoals deze nu is. Een sprekend voorbeeld van *resilience* type 1.

12% van de respondenten kan geen antwoord geven op bovenstaande vraag (zie figuur 19). Het blijkt dat dit een erg lastige stelling is voor de respondenten, en de meningen verdeeld zijn. Oorzaak hiervan is, dat een flink aantal respondenten (ongeveer 40%) aangeeft dat de voorzieningen aanvullend aan elkaar zijn. Wat in de ene sportvoorziening wel kan, kan in de andere juist niet. Mede daardoor kan er bij deze vraag geen keuze gemaakt worden, of geeft de respondent aan dat beide voorzieningen behouden moeten blijven. Dit blijkt ook uit enkele citaten uit de enquêtes:

“Beide voorzieningen hebben hun eigen doelgroep. Voor mij dan onmogelijk om een keuze hierin te maken.” Geen gegevens over bekend.

“De accommodaties zijn te verschillend. Niet alle sporten kunnen op beide locaties beoefend worden.” Man, 52 jaar, hele leven lang woonachtig in Muntendam.

“Beide voorzieningen in het dorp sluiten, zou een catastrofe zijn.” Vrouw, 58 jaar, 44 jaar woonachtig in Muntendam.

Al met al is de laatste vraag voor de respondenten tweeslachtig. Aan de ene kant willen de respondenten niet dat er iets verloren gaat van de voorzieningen, en is er sprake van type 1 resilience. Aan de andere kant beseffen ze heel goed dat het financieel niet haalbaar is om beide voorzieningen te behouden, en ontplooiën ze ideeën / initiatieven voor de toekomst. Dit past vooral bij type 2 resilience om zo beter veranderingen te accepteren. Er zijn weinig respondenten die volledig open staan voor veranderingen (type 3 resilience).

5 Conclusies

Een sportvoorziening kan van groot belang zijn voor de leefbaarheid. Belangrijk hierbij is dat het aansluit bij de wensen van de gebruikers (Hoekman et al, 2015). Uit de resultaten komt naar voren dat voor veel respondenten de sportvoorzieningen zien als een belangrijk onderdeel van het dorpsleven. Het zijn onmisbare ontmoetingsplekken in Muntendam en voor de meerderheid van de respondenten van invloed op de leefbaarheid in het dorp. Als deze eenmaal verdwijnen, komt dit nooit meer terug. De consequenties van sluiting kunnen vergaand zijn. Het kan de doodsteek zijn voor verschillende (sport)verenigingen die gebruik maken van één van beide sportvoorzieningen.

De sportvoorzieningen zijn aanvullend aan elkaar, voor zowel de sporten als de doelgroepen. Ze zijn erg verschillend van opzet, en zorgen ervoor dat er veel verzet is vanuit de dorpsgemeenschap tegen sluiting van één van beide. De betrokkenheid groeit naarmate de voorziening een belangrijke rol inneemt binnen de dorpsgemeenschap. In Muntendam is hier sprake van. De gebruikers voelen zich verbonden met de voorziening (fysiek) en met de medegebruikers (sociaal), zo ontstaat er een place attachment, wat overeen komt met de theorie van Scannell & Gifford (2010).

Het is duidelijk dat er vele belangen spelen. Er zijn veel betrokkenen en vele verschillende meningen. In dit onderzoek wordt duidelijk dat voor deze case in Muntendam de sportvoorzieningen een belangrijke rol vervullen in de dorpsgemeenschap. De betekenis van een sportvoorziening voor een krimpdorp is dus aanzienlijk. Beide voorzieningen hebben de betekenis van ontmoetingsplek en zorgen ervoor dat de gebruikers een binding met deze place krijgen, zowel fysiek als sociaal. De impact van een mogelijke sluiting is van grote invloed op de dorpsgemeenschap. Dit wordt ook duidelijk door het aantal initiatieven dat al is ondernomen om beide voorzieningen te behouden. Zo is er sprake van *resilience* onder een groot gedeelte van de respondenten.

Voor een dorp in een krimpgebied kun je concluderen dat een sportvoorziening een belangrijke sociale factor is. Het is veelal een ontmoetingsplek in het dorp. Verenigingen hebben een grote rol in het verwezenlijken van de betrokkenheid en leefbaarheid met de dorpsgemeenschap (Hoekman & van der Bol, 2014, in Hoekman et al, 2015). De resultaten van de enquête uit Muntendam onderschrijven dit.

6 Discussie

Er is al meerdere malen aangegeven dat de gemeente Menterwolde moet bezuinigen. Beide sportvoorzieningen open houden en deze doorexploiteren is financieel niet haalbaar.

Aangezien de Menterne te klein is om alle sporten te herbergen en zodanig in het dorpscentrum ligt dat hier waarschijnlijk geen ruimte is om uit te breiden, zou een eventuele uitbreiding bij de Ruitershorn moeten worden gerealiseerd. Een aantal respondenten beveelt dit ook aan. Het is aan de gemeente Menterwolde om te onderzoeken of het haalbaar is om sportvoorziening de Ruitershorn zodanig aan te passen zodat deze geschikt is voor alle doelgroepen. Door de Ruitershorn open te houden, behouden zowel de volleybalclub als de badmintonvereniging hun bestaansrecht. De Menterne kan zich dan volledig blijven focussen op een functie als dorpshuis. De aanwezige sportzaal kan dan buiten gebruik worden gesteld. Duidelijk is wel dat beide voorzieningen erg verschillend van elkaar zijn. Indien sluiting van één van beiden toch wordt doorgevoerd, heeft dit grote invloed op het voortbestaan van (sport)verenigingen, en de sociale binding van de dorpsgemeenschap. Er zal dan ook verder onderzoek nodig zijn om te onderzoeken welke beslissing de juiste is.

7 Literatuurlijst

Alcser, K., Antoun, C., Bowers, A., Clemens, J. & Lien, C. (2011) *Ethical Considerations in Surveys*. Geraadpleegd op 03-10-2015 via <http://ccsg.isr.umich.edu/ethics.cfm>

BNR (2013). *Verdubbeling aantal gemeenten met financiële problemen*. Geraadpleegd op 2-12-2015 via <http://www.bnr.nl/nieuws/politiek/449657-1309/verdubbeling-aantal-gemeenten-met-financiele-problemen>

Campenhout, G. van (2011). *'It is somewhere where blokes can be blokes'* (Master's thesis, University of Groningen).

Dale, K. & Burrell, G. (2008). *The spaces of organisation & the organisation of space. Power, Identity & Materiality at Work*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Dovers, S. R. & Handmer, J.W. (1992). Uncertainty, Sustainability and Change. *Global Environmental Change*, 2 (4) (1992), pp. 262–276

Fitzpatrick, J.J. (2009). Resilience. *Archives of Psychiatric Nursing*, 23(5), 341 – 342.

Giuliani, M. V. (2003). Theory of attachment and place attachment. In M. Bonnes, T. Lee, & M. Bonaiuto (Eds.), *Psychological theories for environmental issues* (pp. 137–170). Aldershot: Ashgate.

Hoekman, R., Bulsink, A., Kalmhout, J. van (2015). *Sportverenigingen in krimpkeren*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hospers, G., Kruidhof, W., Lochem, M. van (2013). Dorpen, voorzieningen en ondernemerschap. *Openbaar Bestuur*, (3), 12 – 15.

Manzo, L. C. (2005). For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning. *Journal of Environmental Psychology*, 25 (2005), 67 – 86.

Menterinfo (2014). *Dropshot'74 koploper in de poule*. Geraadpleegd op 12-01-2016 via <http://www.menterinfo.nl/node/11078>

Provincie Groningen (2010). *Krimp*. Geraadpleegd op 14-01-2016 via <http://www.provinciegroningen.nl/actueel/dossiers/krimp/>

RTV Noord (2015). *Massaal protest tegen sluiting sporthal Muntendam*. Geraadpleegd op 22-09-2015 via <http://www.rtvnoord.nl/nieuws/150799/Massaal-protest-tegen-sluiting-sporthal-Muntendam>

RTV Noord (2015). *NEC Delfzijl rondt fusie af*. Geraadpleegd op 06-12-2015 via <http://www.rtvnoord.nl/nieuws/155487/NEC-Delfzijl-rondt-fusie-af>

RTV Rijnmond (2015). *Voetbalclubs Korendijk willen fuseren*. Geraadpleegd op 07-12-2015 via <http://www.rijnmond.nl/nieuws/135847/Voetbalclubs-Korendijk-willen-fuseren>

Russel, J.S. (2015). Resilience. *Journal of the Philosophy of Sport*, 42(2), 159 – 183.

Scannell, L. & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30 (2010), 1 – 10.

Tonts, M. & Atherley, K. (2005). Rural Restructuring and the Changing Geography of Competitive Sport. *Australian Geographer*, 36(2), 125 – 144.

Veendammer (2014). *Heerlijke kindermiddag in de Menterne te Muntendam*. Geraadpleegd op 10-01-2016 via <http://www.veendammer.nl/nieuws/27492/heerlijke-kindermiddag-de-menterne-te-muntendam/>

Werkgroep Leefbaarheid en Voorzieningen (2011). *Krimp, het nieuwe groeien*. Nationaal Netwerk Bevolkingsdaling.

8 Bijlage

8.1 Enquête

**rijksuniversiteit
groningen**

Mijn naam is Bas Alferink. Ik ben student aan de Rijksuniversiteit te Groningen en studeer Sociale Geografie & Planologie. Voor mijn bachelorscriptie, wat de afrondende fase van mijn studie inhoudt, voer ik momenteel een onderzoek uit wat het belang van een sportvoorziening voor de leefbaarheid in een krimp dorp is, en wat voor maatregelen er door de dorpsgemeenschap worden genomen om het dreigende verlies van een dergelijke voorziening op te vangen. In uw dorp heeft de gemeente Menterwolde het voornemen om een van beide sportvoorzieningen (De Ruitershorn en de Menterne) te sluiten. In het onderzoek is de onderzoeksvraag als volgt:

Wat is de betekenis van een sportvoorziening in een krimpdorp voor de dorpsgemeenschap en hoe wordt er omgegaan met de eventuele sluiting van de voorziening?

Het uitvoeren van deze enquête is een deel van het onderzoeksproces voor mijn afstudeerscriptie. U zou mij enorm helpen als u de enquête wilt invullen. Het invullen hiervan neemt ongeveer 10 minuten van uw tijd in beslag.

Ik ben nog aan het bekijken in hoeverre het mogelijk is om de uitkomsten van de enquête te delen / bespreken met een verantwoordelijke ambtenaar / wethouder van de gemeente Menterwolde.

Ik zou u, voorafgaand aan het invullen van de enquête, nog op een aantal dingen willen wijzen. De enquête is volledig anoniem en vertrouwelijk. Dit wil zeggen dat na afloop niet bekend is welke respondent op welke vragen een bepaald antwoord heeft gegeven. Ik zou u daarom willen vragen om de enquête zo waarheidsgetrouw mogelijk in te vullen. Als nu na afloop graag inzicht wil hebben in de resultaten kan dit. Hiervoor dient u dan uw e-mailadres in te vullen onderaan de enquête bij de algemene vragen. Als u tijdens of na de enquête nog vragen heeft, stel die dan gerust. Dat kan via mail: s.a.alferink@student.rug.nl

Voor overige vragen over het onderzoek kunt u terecht bij de begeleidende docent, G. van Campenhout, van de Rijksuniversiteit Groningen, faculteit Ruimtelijke Wetenschappen. Contact is mogelijk via het e-mailadres: g.van.campenhout@rug.nl.

Sportvoorzieningen

1. *Maakt u gebruik van één of beide sporthallen in Muntendam?*

- Nee, ik gebruik geen van beide sporthallen
- Ja, alleen sporthal de Ruitershorn
- Ja, alleen sporthal de Menterne
- Ja, zowel de sporthal de Ruitershorn als sporthal de Menterne

2. *Hoe vaak maakt u gebruik van een of beide sporthallen?*

- Dagelijks
- 3-5 keer per week
- 1 á 2 keer per week
- Minder dan 1 keer per week (een enkele keer in de maand)
- Niet van toepassing / Nooit

3. *Bent u lid van één of meerdere verenigingen die gebruik maken van de sporthallen?*

- Nee, ik ben geen lid
- Ja, namelijk.....

4. *Op welke manier(en) bent u betrokken bij een of beide sportvoorzieningen? (meerdere antwoorden mogelijk)*

- Sporter
- Vrijwilliger
- Recreant
- Buurtbewoner
- Bestuurlijke functie
- Anders, namelijk

5. *Wat vindt u van de kwaliteit van sportvoorziening de **Ruitershorn**?*

	Zeer slecht	Slecht	Onvoldoende	Neutraal	Voldoende	Goed	Zeer goed	Geen mening
Algemene kwaliteit van het gebouw								
Kleedkamer(s)								
Kantine								
Overige ruimtes								

6. *Wat vindt u van de kwaliteit van sportvoorziening de **Menterne**?*

	Zeer slecht	Slecht	Onvoldoende	Neutraal	Voldoende	Goed	Zeer goed	Geen mening
Algemene kwaliteit van het gebouw								
Kleedkamer(s)								
Kantine								
Overige ruimtes								

De onderstaande vraag is bedoeld om inzicht te krijgen in welke sportvoorziening volgens u wel / niet belangrijk is voor het dorp, en daarom wel of juist niet zou moeten blijven bestaan:

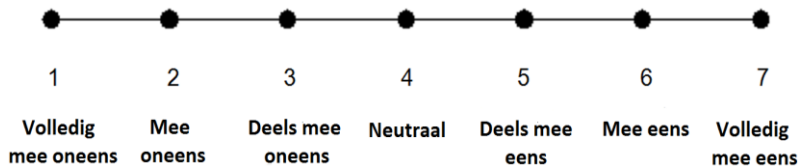
7. Wat is / zijn voor u de belangrijkste reden(en) om
- A: sportvoorziening de **Menterne** voor Muntendam te behouden
 - B: sportvoorziening de **Ruitershorn** voor Muntendam te behouden
 - C: beide sportvoorzieningen voor het dorp Muntendam te behouden
 - D: geen van beide sportvoorzieningen voor het dorp Muntendam te behouden
- (geef uw antwoorden, zo mogelijk, in maximaal 3 steekwoorden)**

A:
B:
C:
D:

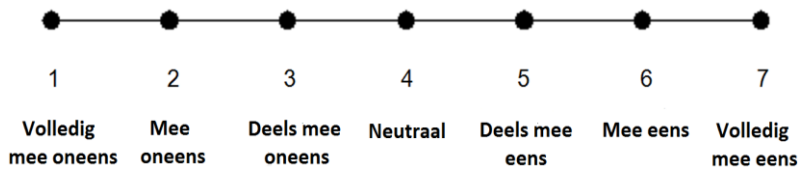
De volgende vragen in de enquête hebben betrekking op een bepaalde categorie met betrekking tot de sportvoorziening, respectievelijk sociaal, financieel en initiatieven.

Sociaal

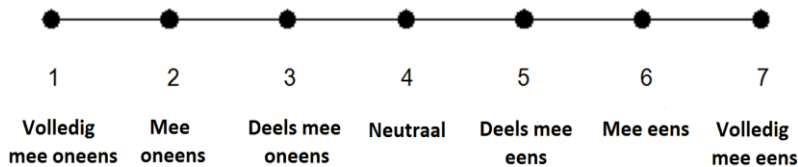
8. Ik voel me betrokken bij de sportvoorziening de **Ruitershorn**

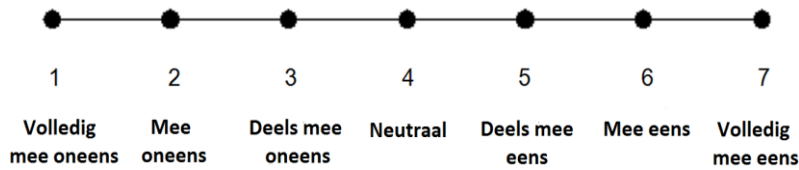
9. Ik voel me betrokken bij de sportvoorziening de **Menterne**

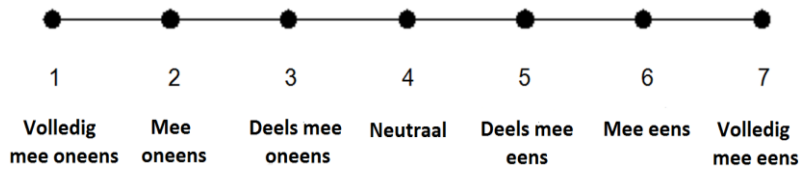
10. De aanwezigheid van de sportvoorzieningen is van invloed op de betrokkenheid van de buurtbewoners (denk hierbij aan welke mate bewoners zich inzetten voor de buurt)

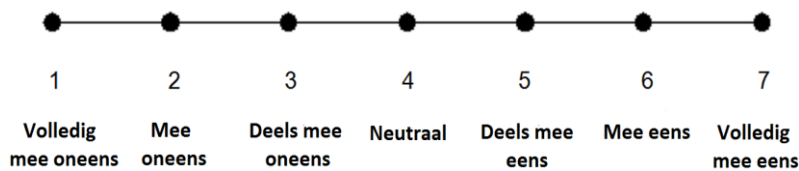
11. De aanwezigheid van de sporthallen zorgt ervoor dat ik een ontmoetingsplek heb waar ik mij op mijn gemak voel en mensen kan leren kennen / ontmoeten

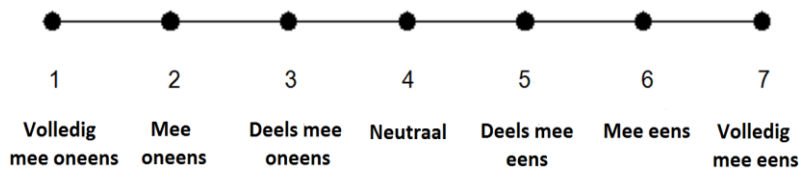
12. De aanwezigheid van beide sportvoorzieningen kan voor overlast in mijn buurt zorgen (denk hierbij aan tijdelijke geluidsoverlast parkeerhinder, etc.)

13. Indien één van beide voorzieningen moet sluiten, is dit van invloed op mijn leefbaarheid in het dorp

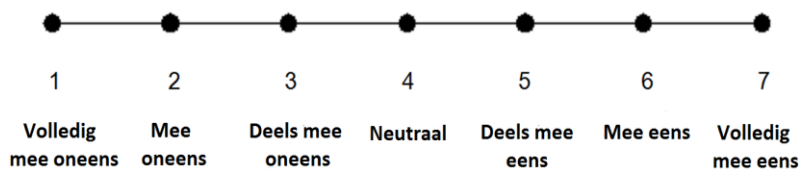

14. Het sluiten van de één van beide sportvoorzieningen is voor mij aanleiding om te verhuizen naar een andere gemeente met wel voldoende sportvoorzieningen

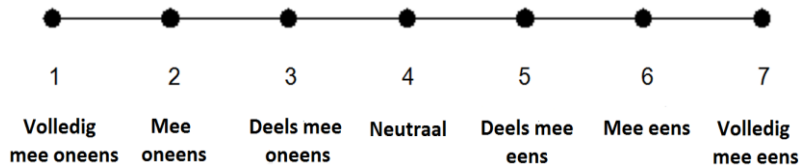

Financieel

15. De financiële situatie van de gemeente Menterwolde is niet rooskleurig. Ik vind het dan ook een logische keuze om één of beide van de sportvoorzieningen te sluiten

16. Het in zelfbeheer nemen van de sportvoorzieningen (door het oprichten van bijv. een stichting) zou een goed alternatief zijn om het voortbestaan van de sportvoorzieningen te garanderen

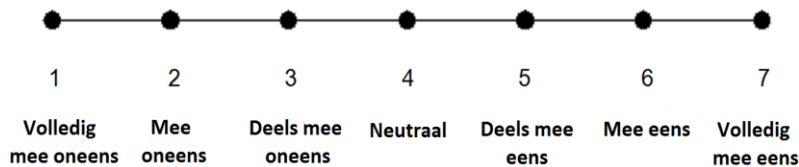

17. Stel: beide sportvoorzieningen komen in zelfbeheer, op welke wijze dient de gemeente hier volgens u aan bij te dragen? (meerdere antwoorden mogelijk)

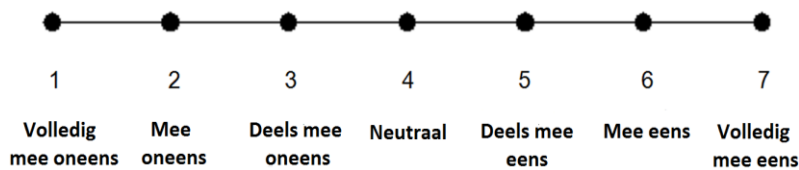
- Afbouwende financiële ondersteuning
- Kennisoverdracht
- Ondersteuning op gebied van diverse beheersaspecten
- Anders, namelijk:

Initiatieven vanuit de dorpsgemeenschap

18. Ik ben van mening dat onze dorpsgemeenschap momenteel voldoende initiatieven ontplooit om beide sportvoorzieningen in Muntendam te behouden

19. Ik ben zelf betrokken bij het voeren van actie tegen de sluiting van één of beide sportvoorzieningen

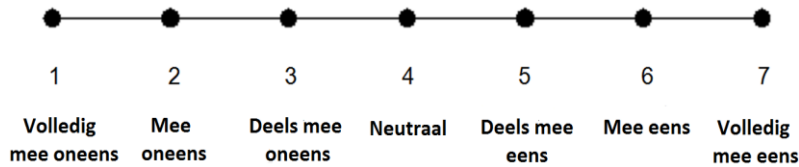

20. Heeft u zelf, of samen met anderen, al initiatieven ontplooit om beide sportvoorzieningen voor het dorp de behouden?

Nee, maar ik denk aan:

Ja, namelijk:

21. Ik ben van mening dat de initiatieven die op dit moment door de dorpsgemeenschap worden ondernomen invloed (kunnen) uitoefenen op de beslissing van de gemeente Menterwolde

22. Als één van beide sportvoorzieningen vanwege de bezuinigingen door de gemeente toch moet sluiten, welke voorziening moet dan volgens u dan gesloten worden? Wilt u uw antwoord zo mogelijk toelichten

Algemene vragen

Tenslotte zou ik u graag nog wat algemene vragen willen stellen

23. *Wat is uw geboortjaar?*

--	--	--	--

24. *Bent u een man of een vrouw?*

- Man
- Vrouw

25. *Wat is uw hoogst genoten opleiding?*

- Geen
- Basisonderwijs
- Lager beroeps onderwijs (LBO, VMBO)
- Middelbaar Algemeen Voorbereidend Onderwijs (MAVO)
- Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO)
- Hoger Algemeen Voorbereidend, Wetenschappelijk Onderwijs (HAVO, VWO)
- Hoger Beroeps Onderwijs (HBO)
- Universitair
- Weet ik niet / wil ik niet zeggen

26. *Wat is uw postcode? (bijv. 9876AA)*

--	--	--	--	--	--

27. *Hoe lang woont / komt u al in Muntendam?*

..... jaar

28. *E-mailadres (voor als u inzage wilt hebben in de resultaten van dit onderzoek)*

.....